

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van knotes in Herstappe

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Herstappe, gegeven op 17 juli 2017, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 6 juli 2017, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de knotes aantoonst;

Overwegende dat de knotes wetenschappelijke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd: Door zijn omtrek en ouderdom is de knotes in Herstappe één van de dikste en mogelijk oudste essen van Limburg. Het is daarenboven een zeldzaam hoge knotes. Het is één van de weinige essen van Vlaanderen in een dergelijk gevorderd veteraanstadium met vergaande uitholling van de stam.

Oude bomen zijn mogelijk een belangrijke bron van nieuw plantmateriaal. In het kader van mogelijke resistentie van essen tegen essentaksterfte is het belangrijk de genetische diversiteit van gewone es in Vlaanderen zoveel mogelijk te behouden. Deze oude knotes draagt daar toe bij.

Het voorkomen van veel holtes, microhabitats, aantasting door zwammen, maakt van deze veteranboom een unieke habitat voor een aantal (soms) zeldzame (dier)soorten. Door deze eigenschap is de boom eveneens belangrijk voor het natuurwetenschappelijk onderzoek;

Overwegende dat de knotes historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De knotes is nog herkenbaar als hoekboom van het perceel. Hoekbomen werden traditioneel aangeplant en behouden om de perceelsgrens vast te leggen. De boom bakent bovendien nog steeds de hoek van een bestaand boomgaardperceel en open akkerlanden af, beide typische landgebruikstypes van Droog-Haspengouw;

Overwegende dat de knotes esthetische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De knotes heeft door zijn uitzonderlijke omvang, leeftijd en plantlocatie een bijzondere esthetische waarde. Zijn tegenwoordige groeivorm is representatief voor een veteranboom, waarbij ook het vroegere beheer als knotes nog duidelijk herkenbaar is. Deze es dankt zijn aantrekkingskracht onder andere aan zijn ouderdom, die hem een indrukwekkend en knoestig

uitzicht verschaft, eigenschappen die nog zullen toenemen naarmate zijn leeftijd vordert en die zeldzaam zijn in Vlaanderen;

Overwegende dat de knotes ruimtelijk-structurerende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De knotes is beeldbepalend op een hoek langs de Villers-l'Évêquestraat in Herstappe. Door zijn specifieke plantlocatie vormt hij een baken in de omgeving en met name bij het binnenrijden van het dorp,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

Knotes, evenals een cirkel met straal 20 meter er omheen, Villers-l'Évêquestraat, Herstappe, bekend ten kadaster: Herstappe, enige afdeling, sectie A, perceelnummers 133F (deel), 230A (deel) en 439B (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° wetenschappelijke waarde;
- 2° historische waarde;
- 3° esthetische waarde;
- 4° ruimtelijk-structurerende waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De gewone es (*Fraxinus excelsior*) staat op de hoek van een hoogstamboomgaard, als hoekboom op de kadastrale grens. De stamvoet staat voor ongeveer twee derde op het boomgaardperceel en voor één derde op het openbaar domein (Villers-l'Évêquestraat).

De stamomtrek op 150 cm hoogte bedraagt 388 cm (2016). De stam is volledig hol. De dikke wortels aan de noordkant van de knotes in de boomgaard zijn bovenaan eveneens hol. De boom werd geknot op een hoogte van 7 meter. Aan de noordzijde is een deel van de restwand van de stam uitgescheurd met een deel van de knot. De totale boom is in 2017 circa 15 meter hoog. De kruindiameter bedraagt 10-12 meter. Boven op de knot en op de noordzijde van de stam staan in 2017 nog een aantal takken van verschillende leeftijd. Een groot aantal jonge scheuten groeien over de gehele lengte aan de zuidkant van de stam.

De knotes behoort tot de dikste geïnventariseerde essen van Limburg en is zeldzaam omwille van zijn omvang en knothoogte. Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris van Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde en uit BELTREES blijken er slechts zeven andere essen bekend met een dergelijke omtrek in Limburg, waarvan er zes in Voeren staan. Volgens deze gegevens behoort de knotes van Herstappe dus tot de acht dikste bekende essen van Limburg.

Naast de omtrek is bij de knotes in Herstappe ook zijn knothoogte van 7 meter bijzonder, en zijn vermoedelijke leeftijd: uit de vergaande uitholling en verweerde schors is af te leiden dat deze boom ouder is dan veel andere essen met vergelijkbare diameter.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Dit betekent het zo lang mogelijk in stand houden van de boom, met name de oude stam;
- 2° veteranenbeheer:
De knoten dient als veteraanboom verder te worden beheerd met voor zover mogelijk het in stand houden van de oude stam. De knoten is op het moment van de bescherming volledig uitgehold, waardoor het verder uitgroeien van de kroon niet wenselijk is. De kroon kan in de toekomst door voorzichtige snoei of opnieuw knotten beperkt gehouden worden. Het effect van de essentaksterfte (*Hymenoscyphus fraxineus/Chalara fraxinea*) en eventuele andere boomziekten op de hergroei moet hierbij in rekening gebracht worden. Gezien de uitzonderlijke waarde van deze boom, en de specifieke kennis die een veteranenbeheer vergt, is het noodzakelijk dat de uitvoering en opvolging van dit veteranenbeheer professioneel en met kennis van zaken gebeuren;
- 3° standplaatsbeheer:
De wortelzone van de knoten dient van bodemingrepen te worden gevrijwaard om de wortels niet te beschadigen. Het is wenselijk om in een beperkte zone rond de stam (wegberm) aangepaste lage begroeiing aan te brengen als standplaatsverbeterende maatregel;
- 4° monitoring:
Gezien de ouderdom van de boom, zijn standplaats dicht bij een openbare weg en de opmars van de essentaksterfte, is regelmatige opvolging van de fysieke toestand van de boom, zijn stabiliteit en zijn omgeving noodzakelijk. Door deze monitoring kunnen problemen tijdig vastgesteld worden en de nodige acties ondernomen worden. Deze kunnen zowel betrekking hebben op de boom zelf (zoals snoeiwerken) als op zijn omgeving (standplaatsbeheer);
- 5° heraanplant:
Omwille van de historische aanwezigheid van een boom op deze locatie moet er na afsterven of kappen op dezelfde locatie weer een boom aangeplant worden. De keuze van deze nieuwe boom en zijn beheervorm moeten vertrekken vanuit de erfgoedwaarden en -kenmerken van het beschermde monument;
- 6° beschermende maatregelen tijdens werken:
De knoten bevindt zich naast een openbare weg, een plaats waar geregeld werken kunnen plaatsvinden zoals wegenwerken, rioleringswerken, . Wanneer deze werken en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, herinrichting,) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden door het behoud van de boom mee op te nemen in het werfinrichtingsplan en de werfopvolging. Mogelijk te nemen maatregelen voor het omgaan met bomen op of in de buurt van een werf zijn opgenomen binnen het standaardbestek 250.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade. Dit heeft zowel betrekking op de als monument beschermde boom (stam, kruin en wortels) als op de standplaats waarin hij groeit;
- 2° de fysieke toestand van de boom en zijn standplaats regelmatig te controleren en te evalueren en tijdig de meest geschikte maatregelen uit te voeren wanneer een probleem zich voordoet (monitoring);
- 3° regulier onderhoud van de als monument beschermde boom en zijn standplaats oordeelkundig uit te oefenen (regulier beheer);
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood;
- 5° voorzorgsmaatregelen te nemen voor het behoud van de boom in geval van werken of handelingen die uitgevoerd worden in de omgeving van de als monument beschermde boom.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden;
- 3° het aanbrengen van tijdelijke of permanente verlichting en/of andere installaties (bijvoorbeeld geluid, camera,);
- 4° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanplanten, vellen, rooien of ontstronken van bomen en struiken en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm tot gevolg kan hebben;
 - e) het aanleggen of wijzigen van verharding;
 - f) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair;
 - g) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
- 5° vernietigen van de vegetatie;
- 6° het uitvoeren van snoeiwerken, met uitzondering van het regulier beheer;
- 7° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulatoren, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 8° elke reliefwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of ander werk of handelingen die impact kunnen hebben op het grondwaterpeil;
- 9° graafwerken;
- 10° het achterlaten van slib;
- 11° het organiseren van grote evenementen, die het normaal gebruik van het beschermd monument overstijgen;
- 12° het scheuren van grasland of het omzetten van grasland in akkerland of bos.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, 18 SEP. 2018

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS